

Економіка. Проблеми економічного становлення

УДК 637.1:339.13](477)(045)

Барилевич О.М.,

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі
Національного університету біоресурсів і природокористування України

Пилипенко Н.В.,

слухач магістратури Національного університету
біоресурсів і природокористування України

Ринок молока і молочної продукції: стан, проблеми та основні напрямки розвитку

У статті проаналізовано сучасний стан ринку молока і молочної продукції України, висвітлено основні проблеми, з якими стикається молочна галузь, окреслено основні напрямки її розвитку. Вказано, що скорочення поголів'я молочного стада, незважаючи на зростаючу динаміку показника продуктивності корів, призвело до суттєвого зменшення обсягів виробництва молочної сировини. Зазначено, що зниження платоспроможності населення призвело до значного падіння попиту на молокопродукти та його зміну в окремих сегментах ринку. Визначено, що основним напрямком розвитку молокопереробних підприємств є їх укрупнення і концентрація виробництва на найбільш потужних із них.

Ключові слова: ринок, молоко, молочна продукція, виробництво, споживання.

Постановка проблеми. Молочна галузь є провідною ланкою у вирішенні продовольчої проблеми країни, оскільки молоко є базовим продуктом харчування і займає важливу частину в здоровому раціоні людини. Зважаючи на це, вона посідає вагомe місце в структурі харчової промисловості України.

В Україні протягом десятиріч споживання молока і молочних продуктів традиційно трималось на високому рівні, однак останнім часом молочна галузь знаходиться в кризовому стані. Ринок молока та молокопродуктів країни характеризується скороченням поголів'я корів в господарствах усіх категорій, зменшенням обсягів виробництва молока, зростанням цін на молочну продукцію, зменшенням рівня платоспроможності населення та, відповідно до цього, кількості споживання молокопродуктів.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Питання стану і перспектив розвитку ринку молока і молочної продукції та основних напрямів підвищення ефективності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах розглядали у своїх працях такі вітчизняні вчені: В. І. Бойко, П. С. Березівський, О. А. Бугуцький, В. В. Зіновчук, В. Н. Зимовець, М. В. Зубець, М. П. Коржинський, Т. Л. Мостенська, Г. А. Нагорна, П. Т. Саблук, О. М. Шпичак,

В. В. Юрчишин та ін. Проте, зважаючи на гостроту проблеми, означені питання потребують подальшого вивчення і обговорення.

Мета дослідження. Розглянути сучасний стан ринку молока і молочної продукції, окреслити основні проблеми і напрямки розвитку.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить світовий досвід, розвиток молочної галузі пов'язаний з виробництвом молока у великих за розміром фермерських господарствах. В Україні спостерігається інша ситуація: кількість молока, яке виробляють сільськогосподарські підприємства складає всього 22,5 % від загального обсягу виробленого молока. Така тенденція свідчить про кризу в молочному тваринництві та створює проблеми для розвитку молочної галузі, оскільки виникає питання забезпечення переробних підприємств якісною сировиною. Забезпечити необхідну якість виробленого молока можуть лише сільськогосподарські підприємства, у яких здійснюється механічне доїння, очистка та охолодження молока. Господарства населення не мають ні належних умов, ні можливостей забезпечити необхідний технологічний процес виробництва молока. Саме тому вироблене тут молоко відповідає вимогам лише другого гатунку або іде як несортове, тоді як у великих фермерських господарствах воно реалізується екстра, вищим і першим гатунком [1, с. 34-35].

За даними Держстату України у 2005 році у господарствах усіх категорій утримувалося 6 млн. 909 тис. голів ВРХ, в тому числі 3млн. 926 тис голів корів. Станом на 1 січня 2014 р. у господарствах усіх категорій утримувалося вже лише 4 млн. 534 тис. голів ВРХ, в тому числі 2 млн. 508 тис. голів корів (таблиця 1) [2].

Таблиця 1

Поголів'я худоби на 1 січня 2014 року, тис. голів

Поголів'я худоби тис. голів	Роки					
	2005	2010	2011	2012	2013	2014
ВРХ, усього	6902,9	4826,7	4494,4	4425,8	4645,9	4534,0
у тому числі корови	3926,0	2736,5	2631,2	2582,2	2554,3	2508,8

Джерело: дані Державної служби статистики України.

Зменшення кількості молочного стада стало наслідком втрати інтересу до утримання молочних тварин через постійне здорожчання кормів, електроенергії та паливомастильних матеріалів, недостатній рівень державної підтримки молочного тваринництва тощо. Внаслідок скорочення поголів'я корів зменшився валовий надій молока. Проте за останні десять років спостерігаються певні позитивні зміни в підвищенні продуктивності поголів'я (рис.1).

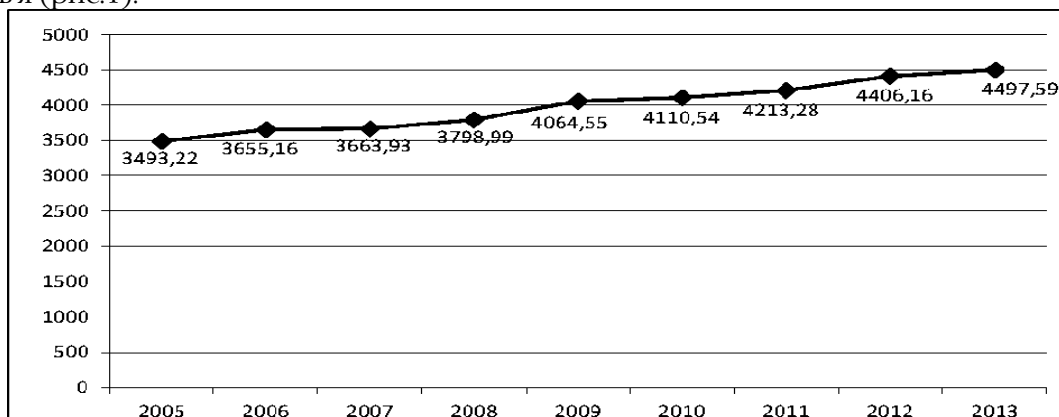

Рис. 1. Динаміка середньорічного удою молока від однієї корови, кг

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України.

Дані рис. 1 підтверджують думку про те, що продуктивність корів в Україні починаючи з 2005 року набрала чіткої тенденції до зростання, що дає можливість навіть при меншій кількості дійного стада досягнути позитивних результатів. Особливо високого рівня продуктивності було досягнуто в 2013 році – 4497,49 кг/гол, тоді як у 2005 році – лише 3493,22 кг/гол, тобто продуктивність збільшилась майже на 29%.

Скорочення поголів'я молочного стада, незважаючи на зростаючу динаміку показника продуктивності корів, призвело до значного зменшення обсягів виробництва молочної сировини. Так, у 2013 році в Україні вироблено молока в обсязі 11488,2 тис. тонн, а це

складає лише 84 % від рівня 2005 року, хоча і на 3,6 % перевищує показник 2011 року (рис 2).

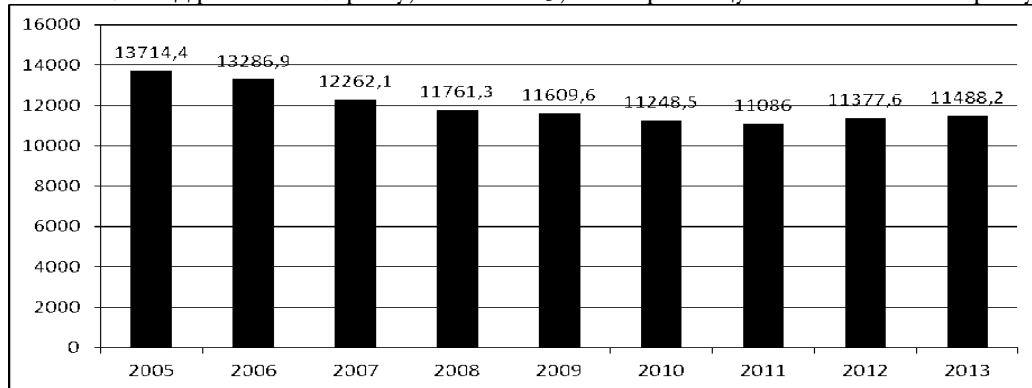

Рис. 2. Динаміка виробництва молока в Україні, тис. т

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України.

Протягом останніх років спостерігається тенденція до збільшення виробництва молока на одну особу (рис. 3), хоча в найближчій перспективі навряд чи вдасться компенсувати його стрімке падіння і досягнути показника 2005 року.

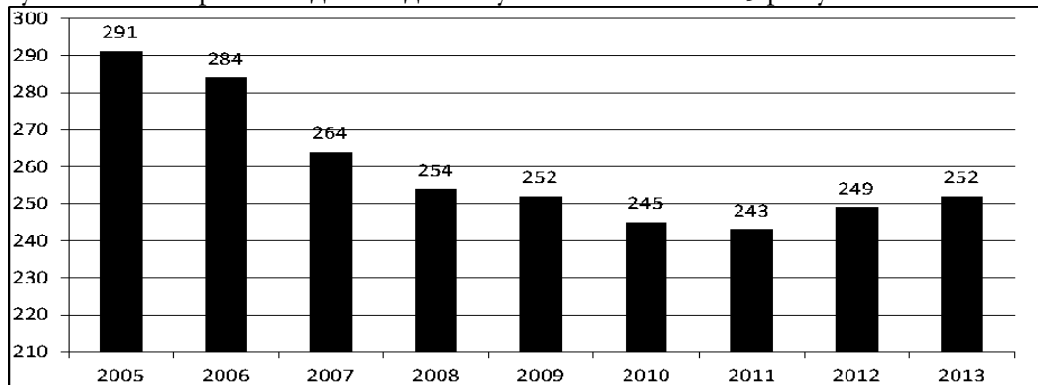

Рис. 3. Виробництво молока на одну особу, кг

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України.

Що стосується споживання молока і молокопродуктів, то тут ситуація більш критична (рис. 4). Так, у 2012 році споживання в середньому за місяць у розрахунку на одну особу складало 19,6 кг, що хоча й на 0,7 кг більше порівняно з 2011 роком, проте становить лише 55,8 % раціонально обґрунтованої норми.

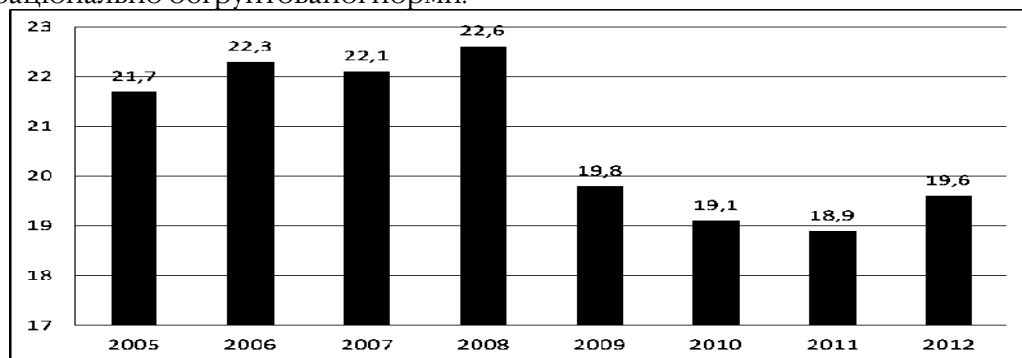

Рис. 2.4. Споживання молока і молокопродуктів (в перерахунку в первинний продукт) у середньому за місяць у розрахунку на одну особу, кг

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України.

Однією з причин такої ситуації є зниження платоспроможності населення, що в свою чергу призвело до падіння попиту на молочну продукцію та зміну попиту в окремих сегментах ринку (зміщення в бік більш дешевої продукції). Це призводить до якісних структурних змін пропозиції на ринку молока та молочної продукції: зниження обсягів вироб-

ництва високомаржинальних молочних продуктів (ароматизованих йогуртів, сухого молока та вершків, сирних виробів, масла) та збільшення виробництва продукції з незбираного молока (молока питного, кисломолочної продукції), сирів, морозива [3, с. 15].

Сьогодні в Україні переробкою молока займається більше 300 підприємств, проте майже 80% ринку контролює 50 заводів, значна частина яких входить до складу великих холдингів [4, с.91]. Показники виробництва основних видів молочних продуктів у 2012–2013 роках вказують на в цілому позитивну динаміку розвитку галузі, незважаючи на ряд проблем, що виникли на ринку сировини. У зв'язку із значною конкуренцією на сировинному ринку виробництво готової молочної продукції все більшою мірою концентрується на великих підприємствах, які вкладають значні кошти в модернізацію виробництва, мобільно реагують на зміни кон'юнктури ринку, постійно збільшують свій асортимент, щоб не втратити свою нішу ринку за умов сезонного дефіциту сировини, розширюють ринок збуту за рахунок експортних поставок.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Серед основних проблем розвитку молочної галузі можна виділити наступні: низька якість і дефіцит молока-сировини, що надходить на переробні підприємства, як наслідок, недосконалістю технологічних процесів і низький рівень технологічного оснащення молокозаводів, недостатність фінансових коштів на переозброєння і модернізацію виробництва, неповне завантаження виробничих потужностей і низька якість готової продукції; нерозвиненість ринкової інфраструктури; зниження попиту на продукти переробки в зв'язку із низькою купівельною спроможністю населення; високий рівень конкуренції з боку потужних переробних підприємств. І це може бути серйозною загрозою для виробництва конкурентоспроможної вітчизняної молочної продукції.

Тому першочерговим завданням нашої держави є створення належної законодавчої бази, яка б забезпечувала умови для ефективної діяльності виробників молока та молочної продукції, створення конкурентного середовища у галузі та захист прав споживачів.

Література:

1. Мазур Н.А. Проблеми розвитку молокопродуктивного підкомплексу Поділля / Н.А. Мазур, Н.М. Суліма // Економіка АПК. – 2011. – №12. – С. 32-37.
2. Сільське господарство України 2013: статистичний збірник / за ред. Н.С. Власенко. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – 400 с.
3. Збарський В.К. Перспективи відродження молочного скотарства на Черкащині / В.К. Збарський // Економіка АПК. – 2012. – №10. – С. 13-18.
4. Гуцул Т.А. Розвиток ринку молока в Україні / Т. А. Гуцул // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 1(3). – С. 89-94.

Барілович Е.М., канд. экон наук, доцент, доцент кафедры маркетинга и международной торговли Национального университета биоресурсов и природопользования Украины, Пилипенко Н.В., слушатель магистратуры Национального университета биоресурсов и природопользования Украины.

Рынок молока и молочной продукции: состояние, проблемы и основные направления развития. В статье проанализировано современное состояние рынка молока и молочной продукции Украины, освещены основные проблемы, с которыми сталкивается отрасль, очерчены основные направления ее развития. Указано, что сокращение поголовья молочного стада, невзирая на растущую динамику показателя производительности коров, привело к существенному уменьшению объемов производства молочного сырья. Отмечено, что снижение платежеспособности населения привело к значительному падению спроса на молокопродукты и его изменению в отдельных сегментах рынка. Определено, что основным направлением развития молокоперерабатывающих предприятий является их укрупнение и концентрация производства на наиболее мощных из них.

Ключевые слова: рынок, молоко, молочная продукция, производство, потребление.

Barylovych O.M., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Department of Marketing and International Trade, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Pylypenko N.V., Student of Magistrate, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

Market of milk and dairy products: state, problems and basic directions of development. Modern state of development of milk and dairy products market of Ukraine is analyzed. Basic problems which this industry runs into and directions of its development are enlightened. It is indicated that in spite of the growing dynamics of index of the productivity of cows, the reduction of milk herd was resulted in the substantial diminishing of volumes of dairy raw material production. It is marked that the decline of population purchasing capacity led to the considerable decrease on dairy products demand and its change in separate market segments. It is certain that the basic direction of development of dairy processing enterprises is their enlargement and concentration of production on the most powerful of them.

Key words: market, milk, dairy products, production, consumption.